

Тема 1.6 Світова валютна система.

1. Етапи становлення світової валютної системи. Система золотого стандарту, Бреттон-Вудська, Ямайська та Європейська системи.
2. Структура сучасної валютної системи: національна, міжнародна (регіональна), світова.
3. Валютні курси. Валюта її види, конвертованість валют.
4. Валютні ринки. Валютні котирування та валютні операції

1. Основні етапи створення світової валютної системи:

- Становлення, формування передумов, визначення принципів нової системи; при цьому зберігається її спадкоємний зв'язок з попередньою системою.
- Формування структурної єдності, завершення побудови, поступова активізація принципів нової системи.
- Створення повноцінно функціонуючої нової світової валютної системи на базі закінченої цілісності та органічної зв'язки її елементів.

Біметалізм – грошова система в якій роль загального еквівалента закріплюється за двома благородними металами (як правило, за золотом та сріблом), передбачається вільне карбування монет з обох металів та їх необмежений обіг.

Форми біметалізму:

- ***система паралельної валюти*** – це коли законодавство не встановлює певного співвідношення між золотом та сріблом; золоті та срібні монети приймаються під час купівлі, продажу та інших операцій відповідно до ринкової вартості цих металів;
- ***система подвійної валюти*** - коли держава фіксує певне співвідношення між обома металами; карбування золотих та срібних монет, прийняття їх населенням мають здійснюватися за цим співвідношенням.

Монометалізм - грошова система, за якою один метал (золото або срібло) є загальним еквівалентом та основою грошового обігу.

Різновиди золотого монометалізму:

- **золотомонетний стандарт** – як класична форма золотого монометалізму передбачає вільний обіг золотих монет і виконання золотом всіх функцій грошей;
- **золотозлитковий стандарт** - перехідна форма золотого стандарту. Національні валюти провідних західних країн (Великої Британії, Франції, Бельгії, Нідерландів та ін.) ;
- **золотодевізний стандарт** – базувався на золоті та провідних валютах світу. Платіжні засоби в іноземній валюті призначені для міжнародних розрахунків, почали називати *девiзами*.

Криза світової валютної системи – загострення валютних протиріч, різке порушення її функціонування, що проявляється у невідповідності структурних принципів організації світового валютного механізму зміненим умовам виробництва.

- ***Бреттон-Вудська валютна система*** (липень 1944р.), базувалась на золотодевізному стандарті: (золото та долар і фунт стерлінг)
Створена на валютно–фінансовій конференції в Бреттон–Вудсі (США) під головуванням міністра фінансів США Моргентау.
- ***Ямайська валютна система (Кінгстонська)***
Угода (січень 1976 р.) країн-членів МВФ в Кінгстоні (Ямайка) і ратифікована більшістю членів у квітні 1978 р. Прийнято поправки до Статуту МВФ, які нині та визначають порядок світової валютної системи.
- ***Європейська валютна система – це міжнародна (регіональна система)***
Створення Європейського співтовариства розпочалось з 1 січня **1958 р.** на основі підписання Римської угоди у **березні 1957 році** ФРН, Франція, Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург.

Європейська валютна система – це міжнародна (регіональна) валютна система – сукупність економічних відносин, яка пов’язана з функціонуванням валюти в межах економічної інтеграції.

ЕВОЛЮЦІЯ СВІТОВОЇ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ

Критерії	Паризька валютна система з 1867 р.	Генуезька валютна система з 1922р.	Бреттон-Вудська валютна система з 1944р.	Ямайська валютна система з 1976-1078рр.	Європейська валютна система з 1979р. (регіональна)
1. База	Золотомо-нетний стандарт	Золото-девiзний стандарт	Золото-девiзний стандарт	Стандарт СДР	Стандарт ЄКЮ (1979-1998рр.); євро (з1999р.)
2.Вико-ристання золота як світових грошей	Золоті Золото як резервно-платіжний засіб Конвертованість валют в золото			Офіційна демонетизація золота	Об'єднання 20% офіційних золото-доларових резервів Використання золота для часткового забезпечення емісії ЕКЮ, переоцінка золотих резервів по ринковій ціні
3. Режим валютного курсу	Вільно коливаючі курси в межах золотих крапок	Вільно коливаючі курси без золотих крапок (з30-х років)	Конвертованість долара США в золото за офіційною ціною Фіксовані паритети і курси ($\pm 0,75; \pm 1\%$)	Вільний вибір режиму валютного курсу	Спільно плаваючий валютний курс в межах $\pm 2,25, \pm 15\%$ з серпня 1993р. ("європейська валютна змія" з 1999р. тільки для 4 країн, що не приєдналися до зони євро
4. Інституційно-структурна	Конференція	Конференція нарада	МВФ - орган міждержавного валютного регулювання	МВФ; нарада "у верхах"	Європейський фонд валютного співробітництва (1979-1993рр.); Європейський валютний інститут (1994-1998рр.); Європейський центральний банк (зі липня 1998р.)

2. **Валютна система** – Форма організації міжнародних грошових відносин; сукупність правил та механізмів, що забезпечують співвідношення між валютами.

Національна валютна система – це форма організації валютних відносин країни, за допомогою яких здійснюються міжнародні розрахунки, утворюються та використовуються валютні кошти держави.

Міжнародна (регіональна) валютна система - це договірно-правова форма організації валютних відносин між групою країн.

Валютна система країн ЄС – це специфічна організаційно-економічна форма відносин країн ЄЕС у валютній сфері, спрямована на стимулювання інтеграційних процесів, зменшення амплітуди коливання курсів національних валют та їх взаємну ув'язку .

Світова валютна система – це форма організації міжнародних валютних (грошових) відносин, що історично склалася і закріплена міждержавною домовленістю.

Головне завдання світової валютної системи:

- ефективного опосередкування платежів за експорт і імпорт товарів, капіталу, послуг та інших видів міжнародної діяльності;
- створення сприятливих умов для розвитку виробництва та міжнародного поділу праці;
- забезпечення безперебійного функціонування економічної системи вільного підприємництва.

Основні елементи національної і світової валютних систем

<i>Національна валютна система</i>	<i>Світова та міжнародна валютні системи</i>
Національна валюта	Резервні валюти, міжнародні рахункові валютні одиниці
Умови конвертування національної валюти	Умови взаємного конвертування валют
Паритет національної валюти	Уніфікований режим валютних паритетів
Режим курсу національної валюти	Регламентація режимів валютних курсів
Наявність чи відсутність валютних обмежень, валютний контроль	Міждержавне регулювання валютних обмежень
Національне регулювання міжнародної валютної ліквідності країни	Міждержавне регулювання міжнародної валютної ліквідності
Регламентація використання міжнародних кредитних засобів обігу	Уніфікація правил використання міжнародних кредитних засобів обігу
Регламентація міжнародних розрахунків країни	Уніфікація основних форм міжнародних розрахунків
Режим національного валютного ринку та ринку золота	Режим світових валютних ринків та ринку золота
Національні органи, що керують та регулюють валютні відносини країни	Міжнародні організації, які здійснюють міждержавне валютне регулювання

Основні складові світової валютної системи:

- світовий грошовий товар;
- валютний курс;
- валютні ринки;
- міжнародна валютна ліквідність;
- міжнародні валютно-фінансові організації.

Класифікація видів валют в залежності від:

1) емітента валютних коштів валюта поділяється на:

- **Національна валюта** - грошова одиниця певної країни та той чи інший її тип (грошова, срібна, паперова).
- **Іноземна валюта** - грошові знаки іноземних держав, кредитні та платіжні засоби, які виражені в іноземних грошових одиницях і використовуються в міжнародних розрахунках.
- **Міжнародна (регіональна) валюта** - міжнародна або регіональна грошова розрахункова одиниця, засіб платежу: СДР, ЕКЮ (з 1 січня 1999 року замінена на євро).
- **СДР (SDR- Special Drawing Right)** (спеціальні права запозичення (СПЗ) – міжнародні платіжні засоби, які використовуються МВФ для безготівкових міжнародних розрахунків через записи на спеціальних рахунках та як розрахункова одиниця МВФ.

2) ступеню конвертування валют

- *Вільно конвертовані валюти ;*
- *Частково конвертовані валюти ;*
- *Неконвертовані валюти .*

3) матеріально-речової форми

- *Готівкова (банкноти)*
- *Безготівкова (форекс)*

4) відношення до курсів інших валют

- *Сильна (тверда)* – стабільний валютний курс, рух якого відбувається відповідно фундаментальним макроекономічним закономірностям
- *Слабка (м'яка)*

- **5) принципу побудови**
- *кошикового типу (СДР) складається з декількох валют*
- *звичайна*
- **6) відношення до валютних запасів країни**
- *резервна валюта*
- *інші валюти*
- **7) видів валютних операцій**
- *Валюта ціни контракту*
- *Валюта платежу*
- *Валюта кредиту*
- *Валюта клірингу*
- *Валюта векселя*

Конвертованість валюти – це здібність резидентів та нерезидентів вільно без обмежень обмінювати національну валюту на іноземну і використовувати іноземну валюту в угодах з реальними і фінансовими активами.

Конвертованість за поточними операціями – відсутність обмежень на платежі і трансферти по поточним міжнародним операціям, пов'язаними з торгівлею товарами, послугами, міждержавними переказами доходів та трансфертів (вимога МВФ до країн-членів).

Конвертованість за капітальними операціями – відсутність обмежень на платежі та трансферти по міжнародним операціям, пов'язаними з рухом капіталу – прямі та портфельні інвестиції, кредити та капітальні гранти.

Повна конвертованість – відсутність будь-якого контролю та яких-небудь обмежень за поточними та капітальними операціями.

Внутрішня конвертованість – право резидентів купувати, мати і робити операції в країні з активами у формі валюти та банківських депозитів, деномінованих в іноземній валюті (в країнах з перехідною економікою) (обмежена на Україні)

Зовнішня конвертованість – право резидентів робити операції з іноземною валютою з нерезидентами .

Валютний курс – мінова вартість національних грошей однієї країни, виражена в грошових одиницях інших країн. Коефіцієнт перерахунку однієї валюти в іншу, що визначається співвідношенням попиту та пропозиції на валютному ринку.

Функції валютного курсу:

- Інтернаціоналізація грошових відносин
- Забезпечення взаємного обміну валютами при торгівлі товарами, послугами, при русі капіталів і кредитів.
- Використовується для порівняння цін світових та національних ринків, а також вартісних показників різних країн, виражених в національних чи іноземних валютах.
- Використовується для періодичної переоцінки рахунків в іноземній валюті компаній та банків.
- Перерозподіл національного продукту між країнами.

Види валютних курсів :

- **Фіксований** – в основу покладено монетний паритет (ваговий вміст золота в національних грошових одиницях).
- **Плаваючий** – визначається через зіставлення паритетів купівельної спроможності валют, тобто оцінки в національних грошах вартості однойменного “кошика” товарів

Номинальний валютний курс – це конкретна ціна національної валюти на іноземну валюту і навпаки.

Спот курс – курс обмін на протязі не більше 2 робочих днів з моменту досягнення угоди про курс – це курс на ринку на певну дату.

Форвардний курс – узгоджений курс, обмін за цим курсом здійснюється в майбутньому, понад 3 дня після узгодження.

Купівельна спроможність (сила валюти) – виражається як сума товарів та послуг які можна придбати за певну грошову одиницю і визначається у порівнянні з базовим періодом.

Паритет купівельної спроможності – співвідношення купівельних спроможностей двох чи більше валют відносно певного набору (кошика) товарів і послуг.

Резервна валюта - національна валюта провідних країн світу, яка накопичується центральними банками інших країн як резерв коштів для міжнародних розрахунків

4. Валютні ринки:

Як економічна категорія - це система стійких економічних та організаційних відносин, пов'язаних з операціями купівлі – продажу іноземних та платіжних документів в іноземних валютах;

Як інституціональний механізм – це сукупність установ і організацій – ТНБ, валютні біржі, брокерські фірми, що забезпечують функціонування валютних ринкових механізмів.

До головних функцій валютних ринків можна віднести :

- Забезпечення виконання міжнародних розрахунків;
- забезпечення ефективного функціонування світових кредитних та фінансових ринків ;
- страхування валютних та кредитних ризиків ;
- отримання спекулятивного прибутку учасниками ринку у вигляді різниці курсів валют;
- визначення валютних курсів;
- диверсифікація валютних резервів банків, підприємств, держав ;
- регулювання економіки .

Існує чотири групи суб'єктів валютного ринку :

I. Державні установи

II. Юридичні та фізичні особи , зайняті у різноманітних сферах зовнішньоекономічної діяльності

III. Комерційні банківські установи, які забезпечують валютне обслуговування зовнішніх зв'язків

IV. Валютні біржі та валютні відділи товарних фондових бірж.

Структура валютного ринку

За суб'єктами :

- Міжбанківський (прямий і брокерський) (біля 80% обсягу всіх операцій на світовому валютному ринку припадає на міжбанківський ринок, оскільки валютні біржі існують не в усіх країнах світу)
- Клієнтський
- Біржовий
- Торгівля через валютну біржу
- Торгівля деривативами

За терміном операцій:

- Спот ринок (поточний)
- Форвардний ринок (терміновий)
- Своп ринок

За функціями:

- Обслуговування міжнародної торгівлі
- Чисто фінансові трансферти (спекуляція, хеджування, інвестиції)

За валютними обмеженнями:

- Вільні
- Обмежені

За застосуванням валютних курсів:

- З одним режимом
- З кількома режимами

За об'ємом і характером валютних операцій:

- Глобальні (світові)
- Регіональні (міжнародні)
- Внутрішні (національні)

Пряме котирування – при якому курс одиниці іноземної валюти (базова валюта) виражається в національній валюті (валюта, що котирується). Це вираження одиниці іноземної валюти у національній: 1 долар=5,3 гривні.

База котирування – базова валюта – валюта, відносно якої котирується інші валюти, (звичайно нею є валюта, яка признається у всьому світі, але деколи з історичних причин базовою є більш мілка валюта) Переважно долар США використовується у вигляді базової валюти.

Валютні операції здійснюються з метою:

- Продати іноземну валюту чи, навпаки, придбати необхідну іноземну валюту для проплати імпорту, погашення валютного кредиту і процентів по ньому і т. п.;
- Запобігти можливих збитків, пов'язаних з несприятливими змінами курсів валют (операції хеджування)
- Отримати спекулятивні прибутки на різниці курсів валют.

Валютні спекуляції — купівля-продаж іноземних валют, які проводяться з метою одержання спекулятивного прибутку на різниці в їхніх курсах; здійснюється фізичними і юридичними особами, банками, ТНК і ТНБ на валютному ринку.

«Своп» (англ. *swap* — міна, обмін) — і це валютна операція, що сполучить купівлю-продаж двох валют на умовах негайного постачання з одночасною контругодою на певний строк з тими ж валютами.

Рекомендована література:

Основна:

1. Солонінко К.С. Міжнародна економіка: Навч. Посібник. – К.: Кондор, 2008. – С. 271-284.
2. Міжнародна економіка: Навчальний посібник. – Під заг. Ред. О.Г. Гупала. – К.: «Хай-Тек Прес», 2007. – С. 179-202.
3. Герасимчук В.Г. Міжнародна економіка: навч. посіб. / В.Г. Герасимчук, С.В. Войтко. – К.: Знання, 2009. – С. 185-195.

Додаткова:

1. Одягайло Б.М. Міжнародна економіка: Навч. Посіб. – К.: Знання, 2005 – С. 221-251.